

روژه‌لانا ناڤین و چه‌ند پروژہ بو گوهورینی

د. خالص عرفان

روژه‌لانا ناڤین دئ چاوا هیته گوهورین؟ بو وی گوهورینی چ پروژہ و به‌رنامه هه‌نه و ژ لایئ کئ وی گوهورین دئ بهیته‌کرن؟ ئەو ئەو پرسیارن کو پشتی (۱۱) سیبته‌مه‌برا (۲۰۰۳) هه‌ر که‌سئ ژ خو دپرسین که‌له‌ک کونفره‌نس هاتنه‌ گریدان و که‌له‌ک روشه‌نبیرو سیاسته‌مه‌دارا سه‌ر وی بابه‌تی گوتار پیشکش‌کرن، نوچه‌یین ده‌ستگاه‌یین راگه‌هاندنی سه‌ر وی بابه‌تی هه‌ر روژ زیده‌ دبون و هه‌تا ئەفرو ژئ ئەم دبیین سه‌ر پروژہ و پروگرامی تایبته‌ بو گوهورینا روژه‌لانا ناڤین که‌له‌ک گوفتوگو ده‌بنه‌کرن. یاباش ئەوه کو ئەم پروژین کو بو گوهورینا بنه‌ریتی د روژه‌لانا ناڤین دا کاردکه‌ن بناسن و شروقه‌بکه‌ین. ئەو گوهورین د بواری هزری - رامیاری - سیاسی. ئابوری و کومه‌لایه‌تی و هه‌تا جوگرافی داییت، هه‌ژئ گوتنی یه‌ کو هه‌می هیژین جهانی و هه‌ریمی سه‌قامگیری ته‌ناهی و ئاسایشا نیفده‌وله‌تی د گوهورینا روژه‌لانا ناڤین دا دبیین. د وی گوهورینی دا ئەم وه‌ک کورد مه‌ جهه‌کی تایبته‌ هه‌یه. ئەم د شیین بیژین کورد هیژه‌که‌ بو گوهورینا روژه‌لانا ناڤین. لئ به‌لئ یا گرنگ ئەوه کو ئەم پروژین گورانکاری د روژه‌لانا ناڤین دا بناسین، ئەو پروژین تا نوکه بو گوهورینا هه‌ریمی رول هه‌بونه و به‌رچاقین (۴) پروژهنه.

۱- پروژا ئیسلاما سیاسی (پروژا ئیسلاما رادیکال):

ئەو پروژہ ژ لایئ گروپین تیروریستی وه‌ک القاعیده، تالیبان و هنده‌ک گروپین دی بین ئیسلامی کو گریدایی ب القاعیده و ئوسامه بن لادن کاردکه‌ن، تیتته‌ ریفه‌برن. مه‌رهم و ئارمانجا وان ئافاکرنا خه‌لافه‌تا ئیسلامی و ژنافیرنا هه‌می ره‌نگین پیشکه‌فتنا هزری و جفاکی یه، هه‌ر که‌س یا حزب یا ده‌وله‌ته‌ک کو ئایدیولویا وان یا توندروه‌ قه‌بول

نه‌که‌ته‌ کافره و جهه‌ک د پروژا وان دانینه‌ دخازن جیهانا ئیسلامی ژ پیشکه‌فتنا هزری و جفاکی یا کومه‌لگه‌ها نیفده‌وله‌تی دوربکه‌ن، ئەو پروژہ ب مه‌ژیه‌ک هه‌شک و نه‌گور (دوگماتیک) دخازیت گورانکاری یئ بکه‌ته‌ و حکمه‌ک وه‌ک حکومه‌تا تالیبان ل ئەفغانستانی دابمه‌زرینیت و دوژمنایه‌تی یه‌ک مه‌زن که‌ل نه‌ته‌وه‌پاریزی و جیهانا ئازاد هه‌یه، ئەو پروژہ یه‌ روژ ب روژ لاواز دبیت سه‌رکه‌فتنا وی نه‌یا ممکینه‌ و پشتی شه‌ری ئەفغانستان و عیراقی توشی شکه‌سته‌که‌ مه‌زن هاتیه‌ و که‌لها وان یا حکومه‌تی ل ئەفغانستانی هاته‌ روخاندن، ئەو ژئ لایئ زل هیژین جهانی و ب یک بریاری یا جیهانی بو. ئەو پروژہ و هه‌فکارین وی دژئ هه‌می به‌رژوه‌ندی بین که‌لئ کورد و مافی چاره‌نوسا کوردان.

۲- پروژا ئیسلاما شیعی (بازنه‌یا شیعی) ئەو پروژہ ژ لایئ خومه‌ینی قه‌هاتیه‌ تیوریزه‌کرن.

ئەو پروژہ پشتی شوره‌شا ئیسلامی یا ئیرانی د سالا (۱۹۷۹) ده‌ست پیکر، کو خومه‌ینی د گوتنا خودا بناڤی (صدور انقلاب) هنارتنا شوره‌شی بو ده‌رفه‌ بناڤ دکه‌ته، لئ به‌لئ شه‌ری ئیران و عیراقی کو ۸ سالا به‌رده‌وام بو و گرفتین ناڤخویی بین ئیرانی ده‌لیقا پیکه‌فتنا وی پروژئ به‌رتنه‌گ کرن. لئ به‌لئ هه‌تا ئەفرو ئەو پروژہ ب هه‌ر ره‌نگه‌کی بیت یا به‌رده‌وامه‌ و دخازیت گورانکاری یئ د روژه‌لانا ناڤین دا بکه‌ته، ئارمانجا وی پروژئ ئەوه کو بازنه‌یا شیعی ریک بیخیت، سه‌ربنگه‌ها ئایدیولوی یا ولایه‌تا فه‌قیه، کو ئەو بازنه‌ ل ئیرانی ده‌ست یئ دکه‌ته، باشورئ عیراقی، سوریا و لوبنان و فلسطین و کیمه‌ک ژ ئوردونئ ژئ دگریته، هیژین کو پشته‌قانی وی پروژئ دکه‌ن، کومارا ئیسلامی یا ئیرانی، سوریا و هیژین شیعه‌ ل باشورئ عیراقی وه‌ک موقته‌دا سه‌در تاراده‌یه‌کی جفا‌تا بلند و هیژین دی وه‌ک حزب الله ل باشورئ لبنانی و گروپا

حه‌ماس ل فلسطین، رولی سوریا د زه‌مانئ ده‌سته‌لانا حافز ئەسه‌د که‌له‌ک به‌رچاق بو، لئ به‌لئ پشتی بشار ئەسه‌د ده‌سه‌لات وه‌رگرتی کیمتر بوویه، هه‌ژئ گوتنی یه‌ کو هه‌می هیژین شیعی د بازنه‌یا شیعی دا هیژا خوویا ئەسه‌کری (له‌شکه‌ری) و ئایدیولویک ل سوپایی قودس کو باله‌ک توندروه‌وه‌ دناڤ سوپایی شوره‌شا ئیسلامی یا ئیرانی دایه، وه‌ر دگریته‌ سبسته‌ما (الیگارشیک) یا کومارا ئیسلامی یا ئیرانی سه‌ر وی باوه‌رئ یه‌ کو هه‌ر هیژه‌ک بازنا شیعی ل ده‌قه‌رئ بگریته‌ ده‌ست، دئ شیان هه‌بن بو کونترول کرنا روژه‌لانا ناڤین کو ژ لایئ جیوپولوتیک و ئابوری قه‌ که‌له‌ک گرنگه‌. ئەو پروژہ سه‌ر ئەساسی مه‌زه‌به‌یی شیعی هاتیه‌ دارشتن، هه‌ر چه‌ند وی مه‌زه‌به‌یی ده‌لیقا گوهورینا داخلی خودا هه‌یه، لئ به‌لئ ئایدیولوی یا ولایه‌تا فه‌قیه هه‌رده‌م پاشقه‌رویی و پاشکه‌فتنی شروقه‌ دکه‌ته. دوی پروژئ دا کو سه‌ر ئەساسه‌کی دینی هاتیه‌ تیوریزه‌کرن، چ جهه‌ک بو جفاکا مه‌ده‌نی و ئازادی یا بیرورا و دیمکراسیه‌تی نینه‌ و شیانین گوهورینی د روژ هه‌لانا ناڤین دا کو روژ ب روژ پیوه‌ندی بین وی که‌ل جیهانا روژئاڤا زیده‌ دبن نینه، دزه‌مانه‌کی کو جیهانگه‌ری (گلوبالیزین) Globalisodlon پیشقه‌ دچیت و ره‌وشه‌نبیری یا گشتی یا جیهانی پیشده‌کفت، هزین دوگماتیک بین دینی دا شیانین گوهورینی نامین، هه‌ر وه‌ک تیتته‌ زانین پشته‌قانی کرن ژ گروپین تیروریستی و تیرورکرنا که‌سایه‌تی بین ناقدارین سیاسی وه‌ک دکتور شاپور به‌ختیار. دکتور قاسملوو، دکتور شه‌ره‌فکه‌ندی، دکتور فروه‌ر و ده‌هان که‌سین دی، رابردویه‌ک ره‌ش بو وی پروژئ سازگریه‌ کو شیانین گورانکاری بین به‌ره‌تی دوی پروژئ دانین. دوی پروژئ دا چ جهه‌ک بوگه‌لئ کورد نینه‌ و ئەوه‌ حاله‌کی دایه‌ کو کورد و کوردستانی

هیزهک مه زن بو گورانکاری هه یه.
۳- پروژا روژ هه لاتا ناڤین یا مه زن:-

ئهو پروژه پشستی ۱۱ سپیته مبهری ژ لایسی مه زنتین هیژا نابوری، سیاسی، له شکه ری یا جیهانی وه هاته پیناسه کرن ئه مریکا پشستی روخاندنا سه نته ری بازرگانی یا جیهانی ل نیویورکی کو گروپا القاعده بهر پرسیار بو. که هه شته وی باوه ری کو دبیت گورانکاری یا بنه رته تی د روژ هه لاتا ناڤین دا بهیته کرن کو ئهو پروژه ژ لایسی ئیکه تیا ئه وروپا و UN قه هاته پشته قانی کرن. هه ر وه ها زل هیزین دی بین جیهانی وه ک روسیا و چین یارمه تی دانا شه ری دژی تیرووری و ئیدانا تیرووری رسمی کرن.

شه ری دژی تیرووری ب شه ر دژی تالبان و نه لقاعیده ل ئه فغانستان ده سپیکرو روخاندنا که لها تیرووری بو سه به با وی ئیکه ئه مریکا میحوه را شه را تی رابگه هینیت (ئیران-عیراق- کوریا باکور). پشستی شه ری عیراقی (۲۰۰۳) و روخاندنا مه زنتین دکتاتوری هه ری می (سه دام حسین)، هیزین دژی ئازادی و دموکراسیه تی ده ست ب کارین تیروورستی بین مه زن کرن، لی به لی روژ ب روژ هیژا وان کیم بو تا کو نوکه ئه م دبین گه هشتی یه ئاسته ک گه له ک نزم. ژ ئارمانجین هه ره سه ره کی بی پروژا روژ هه لاتا ناڤین یا مه زن پیشقه برنا دموکراسیه تی د وه لاتین روژ هه لاتا ناڤین دایه. جودا ژ عیراقی و ئه فغانستانی گه له ک وه لاتین دی گورانکاری ب خو قه دبینه، ئه م دشین ئیشاره تی بدهینه لوبنان - ئوردن- کویت- سعودیا- قه ته ر و حه تا تورکیا، سوریا دخازیت خو گه ل وی پروژهی بگونجینیت و هه قکاربیت، لی به لی هیشتا هزرا دوگم یا حزبا به عسی و گریدانا سوریا ب ئیرانی قه، ریگره بو هه قکاری یه ک هه مو لایانه.

گورانکاری دوان وه لاتاندا ب رهنگه کی نو ده ست پی بویه. ئه وژی به لقبونا دیموکراسیه تی و پیشقه فتنا جفاکی مه ده نی یه، ئه وژی پیشقه چونا هندی هندی یه. وه ک مینا تورکیا بو جارا ئیکه قه بولکر کو کیم نه ته وا ژ

ماڤی پاراستنا که لتورو چاندا خو هه یه ژوانه نه ته وا کورد. سعودیا د گو تی ماڤی ده نگ دانی دانه ژنان و هنده ک گورانکاری بین دی رولی کورد دوی پروژی دا بی بهرچاقه. دروستبونا سیسته ما فیدرالی ل عیراقی و حکومه تا هه ریما کوردستانی جودا ژ وی هندی کو به ره مه می خوینا شه هیدانه، ئه نفال و خه باتا کورین گه لی کوردستانی یه، ده هه قه یمانیا گه لی مه ل باشوری کوردستانی گه ل زل هیزین جیهانی و هه قکاری بو پیشقه برنا وی پروژی یه. ئیک ژ ئارمانجین وی پروژی گورانکاری د جوگرافیا سیاسی یا هه ری می به، کورد تا که نه ته وه کو شیانین گورانکاری د جوگرافیا هه ری می دا هه یه. دسالا (۲۰۰۵) کونگرا ناتو ئانتنا پایته ختی یونانی دا خه ری تا (نه خشه) کوردستانا مه زن هاته نیشانان، کو نیشانا وی ئیکه بو کو کوردان شیانین گوهورینی د جوگرافیا سیاسی روژ هه لاتا ناڤینا هه یه، بو وی گوهورینی کورد ژ هیزه کا سه ره کی یه. ده وه تا تورکیا نه رازی بوونا خو نیشاندا و ژه نالی تورک کونگره ب جه هینا، حکومه تا هه ریما کوردستانی ژ ی هه قکاری گه لی جیهانی سه ره رای هه می ئاسته نگین کو دوژمی کوردان سازدکه ن. دژی تیرووری شه رکرو دق شه ری دا هیژا کوردا ب جیهانی هاته نیاسین. حکومه تا هه ریما کوردستانی و سه رکردایه تی یا سیاسی ب زانابون و نیاسینا ئارمانجین وی پروژی ده ستی زل هیزین جیهانی بو شه ری دژی تیرووری گفاشت و دوی شه ری دا گه له ک شه هیدان. ب وی هه قکاری بی سه نگا کوردا بو پیشقه برنا وی پروژی و دموکراسیه تی دروژ هه لاتا ناڤین دابو هه می جیهانی دیار بو ب رهنگه کی کو ئیدی جیهانا کوردان ژ بیرناکه ت.

۴- پروژا ئاپوئیم:

پروژا پارتی یا کارکه رین کوردستانی (پ.ک.ک) کو ب پروژا فه لسه فه یا ئاپوئیم هاتیبه نیاسین. ئهو پروژه ژ لایسی عبداللهه ئوجه لان قه هاتیبه تیوریزه کرن. کو سه نته ره ک نویه ژ رئال سوسیالمی کو د ده سپیکه گه له ک رادیکال بو

و ب شیوه بین شورشگرانه دخاست پروژا خو پیشقه ببه ت. پشستی کو ئوجه لان ژ لایسی تورکیا قه ب هاریکاری یا راسته وخیا ئه مریکا و چه ند ده وه لتین دی هاته گرتن، PKK و فه لسه فا ئاپوئیم ژی هنده ک گوهورینین مه زن ب خو قه دین و پشستی راگه هاندنا سیسته ما KUK (کوما جفاکین کوردستانی) د سالا ۲۰۰۵ دا باندوره ک مه زن ب خو قه ژ لایسی فکری قه ب تایه ت دکوردستانا تورکیا و تورکیا دا هه بو. کو بو سه به یا وی هندی کو DTP (پارتی یا جفاکا دموکراتیک)

پارلمانتار ل په رمانا تورکیا دا هه بیت و هه ره سا د هه لژارتینن شماره قانی یا دا ۱۰۰ شه هرداری یا بده ست خو قه بینیت، ئارمانجا وی پروژی گوهورینا هزی د روژ هه لاتا ناڤین دایه ئه وژی ب باکوری کوردستانی و تورکیا ده ست پی دکه ت و ل ده قه ری به لاقه دبیت. ئهو فه لسه فه ب بنه ما گرتنا گه لی کورد گوهورینا د روژ هه لاتا ناڤین دا ده ست پی دکه ت کو ئه وژی گورانکاری یا هزی، جفاکی و جوگرافی د هه ری می دا تیوریزه دکه ت، سه ره ئه ساسی ژیا نه ک مینال، لی به لی مه زنتین هیژا جیهانی دژی وی راوه ستیت و PKK دانا به ناف لیستا گروپین تیروورستی دا و گه له ک ئاسته نگین دی کو ئهو پروژه یه پیشه یا خور بینیت، بو زالبون سه ر وان ئاسته نگان پیدقی ب هندی هه یه کو دگه ل کومه لگه ها نیقده وه تی هه قکاری بکه ت.

ئه ف چار پروژه، حه تا نوکه هاتینه تیوه رکرن بو گوهورینا روژ هه لاتا ناڤین، هه ر ئیکه ژ هیزه ک هه یه و ئه م دشین بیژین دباری هزی و ئایدیولوژیک، شه ره ک ناڤه را هه ر چار پروژا به رده وامه و هه رپروژی کو باری هزی و ئایدیولوژیک وی زیده بیت و شیانین ئازادی و دیموکراسیه تی هه بن دی سه ره کفیت، یا گرنک ئه وه ئه م کورد ژی ب زانابون گوهورینین روژ هه لاتا ناڤین ب نرخینین داکو د پاشه روژی دا بگه هه خه ونا گه لی خو کو سازکرنا ده وه لاتا سه ربخویا کوردستانی یه.